

1979 - חוזה השלום בין ישראל למצרים

מאת: סרן אודין ברגר, תובע צבאי בפרקליטות לעניינים מבצעיים, התביעה הצבאית

בשנת 1979 נחתם הסכם שלום תקדימי ובעל חשיבות אסטרטגית יוצאת דופן עם הרפובליקה הערבית של מצרים. מאז ועד היום, ההסכם משמש מודל מרכזי להסדרתם של היבטים מדיניים ומשפטיים ביחסיה של ישראל עם שכנותיה, גם בתקופות של חוסר יציבות. ההסכם אף מהווה דוגמה חשובה לאפשרות כינונם של יחסי שלום פעילים ובני-קיימא בין מדינת ישראל לשכנותיה, תוך שמירה על אינטרסים ביטחוניים. הפרקליטות הצבאית ליוותה את הטיפול בהסכם לאורך שנים רבות, מראשיתו ועד לחתימתו.

רקע עובדתי

"No more wars, no more bloodshed, no more tears" - דברים אלה לא נאמרו על-ידי נשיא הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום, או על-ידי מזכ"ל ארגון האומות המאוחדות, אלא על-ידי ראש ממשלת ישראל השישי, מנחם בגין. הדברים נישאו בגאון על מדשאות הבית הלבן בווינגטון, במעמד החתימה על חוזה השלום בין ישראל למצרים ביום 26 במרץ 1979. בכך נולד הסכם שלום תקדימי בין ישראל למדינה ערבית, אשר אך שנים ספורות לפני חתימתו הובילה את החזית הערבית הצבאית נגד ישראל, והיוותה את הכוח הצבאי המשמעותי ביותר על גבולותיה של מדינת ישראל.

המדובר בשיאו של תהליך מדיני ארוך, שהחל לאחר סיום מלחמת יום הכיפורים, ואשר כלל, בין היתר, שורה של הסכמי-ביניים, לרבות הסכם הפרדת הכוחות מיום 18 בינואר 1974, הסכם-הביניים מיום 4 בספטמבר 1975 והסכמי "קמפ-דיוויד" מיום 17 בספטמבר 1978. התהליך כלל מספר צעדים להגברת האמון בין המדינות, מנגנונים לצמצום החיכוך הצבאי בין צה"ל לצבא מצרים וכן קביעה של סדרת עקרונות לביסוסו של הסכם שלום בר-קיימא.

הפרקליטות הצבאית נטלה חלק חשוב בתהליכי המשא והמתן המדיני בין ישראל לבין למצרים, ונציגיה היו חלק מהצוות המשפטי שפעל מטעם ממשלת ישראל בעניין. בתוך כך, נציגי הפרקליטות הצבאית סייעו לגבש את הנספח הבטחוני להסכם הפרדת הכוחות משנת 1975, שעמד בתוקפו עד לחתימת הסכם השלום. נציגי הפרקליטות הצבאית השתתפו במפגשי המשא והמתן שהתקיימו לאורך השנים בקהיר. הפרקליט הצבאי הראשי דאז, תא"ל דב שפי, חלק את זיכרונותיו בהקשר זה בראיון שהעניק, בו סיפר על שיחות השלום שהתקיימו במלון "מינה האוס" המפואר בקהיר, כאשר מולו ישב בצדו השני של השולחן שר החוץ המצרי, בוטרוס בוטרוס ע'אלי, שלימים מונה למזכ"ל האו"ם.

בתהליך המשא ומתן, קציני הפרקליטות הצבאית סייעו לגבש הסדרים רבים: הסדרי השיט והטיס במפרץ אילת, והגישה אליו וממנו דרך מיצרי טיראן; מעמד חצי-האי סיני; קביעת קו הגבול הבין-לאומי; הסדרי פירוז ודילול של הנוכחות הצבאית של שני הצדדים בחצי האי סיני ובקרבת קו הגבול הבין-לאומי; פריסת כוח רב-לאומי ועוד.

בנוסף, לאחר חתימת הסכם השלום וכחלק ממימושו, ליוו קציני הפרקליטות הצבאית את פינוי היישובים הישראליים בחצי-האי סיני ואת ביטול הממשל הצבאי הישראלי באזור. כמו-כן,

לפרקליטות הצבאית היה תפקיד מרכזי בהעמדה לדין של אזרחים ישראלים שהתנגדו לפינוי, בפני בתי משפט צבאיים.

ברבות השנים, ועד עצם היום הזה, קציני הפרקליטות הצבאית מלווים את יישום הסכם השלום. כך, הפרקליטות הצבאית נטלה חלק בקביעה וביישום של הסדרי ביטחון משלימים, שנדרשו לשמירת הביטחון, נוכח השינויים התכופים בזירה האזורית.

קארטר במלאות שנה להסכמי קמפ־דייוויד: תהליך השלום – בריא ושלם

<p>מאת סופר „דבר” בארה״ב ואשיננטון (מיוחד ל„דבר”) – תהליך השלום שמסגרתו עוצבה בקמפ־דייוויד הוא בריא ושלם – נאמר בהו- עה מטעם הנשיא קארטר ליום השנה לסיום ועידת קמפ־דייוויד התל היום.</p>	<p>בו בכך שהשיג את כל היתורים האפשריים לגבי הגדה המערבית ועזה. קואנט סיפר, כי ועידת הפיסגה הסתכמה עקב העינות הנלויה בין סאדאת ובגין – עיונת שכמעט וגרמה לכשלון הועידה. התנגשות גלויה פרצה כבר ביום השני, כי אשר לדברי קואנט, החל בגין ל- הסיף לסאדאת במהלך פגישה שקיימו השניים עם הנשיא קארטר.</p>	<p>התנחלות בשטחים המוחזקים במי- הלך המ״מ. הנשיא קארטר נפגש ביהדות עם בגין והוא נש- בע כי בגין הסכים לכך באופן ספציפי, טוען קואנט. משגה חמור יותר, לדעת קואנט, היתה הדרך ה-מעליבה ומבוהה, בה התנהגו ארה״ב ומצרים כלפי מדינות ערביות אחרות, במיוחד ירדן וסעודיה. סאדאת התנהג כי צורה גרועה יותר מאתנו, טוען</p>
--	--	---

קטע מתוך דיווחו של עיתון „דבר” בקשר להצלחת תהליך השלום המגולם בהסכם, 17 בספטמבר 1979

ההיבטים המשפטיים

להסכם השלום שבין ישראל ובין מצרים השפעה חשובה וניכרת על המציאות האזורית, עד ימינו אנו. להלן מספר היבטים חשובים של ההסכם, להם השלכות עד ימינו.

ראשית, ההסכם סיים את מצב העימות המזוין ששרר בין ישראל למצרים, שנחשבה לאויב הצבאי הגדול ביותר של ישראל בתקופת חתימתו. ההסכם כונן יחסי שלום ונורמליזציה מלאים, לרבות יצירת קשרים דיפלומטיים והאמנת שגרירים הדדית, ויצר פתח להסדרים בילטרליים אזרחיים וכלכליים נוספים.

שנית, ההסכם קבע את נסיגת כוחות צה״ל מחצי-האי סיני ואת השבתו לידי השלטון המצרי, ובה-בעת שירטט גבול בין-לאומי מוסכם ומוכר בין ישראל לבין מצרים, הראשון שנקבע בהסכם בין ישראל לבין אחת משכנותיה.

שלישית, הנספח הצבאי להסכם יצר הסדרי ביטחון לפירוז ולדילול נוכחות צבאית מצרית במרחב חצי-האי סיני, שהרחיקו את צבא מצרים הגדול מרחק רב מהגבול הבין-לאומי. הדבר הבטיח מרחב התרעה משמעותי לצה״ל ותרם ליציבות ולבניית אמון בין הצדדים. כמו-כן, הסדרים אלה אפשרו לצה״ל לאזן ולארגן מחדש את סדרי-כוחותיו ומשאביו, שרבים מהם הוקצו לפני ההסכם לשמירת הביטחון בחצי-האי סיני ולניהול ממשל צבאי באזור זה.

רביעית, ההסכם עיגן במפורש את חופש הטיס והשיט של ישראל במפרץ אילת ובמיצרי טיראן, וכן הכיר בזכות הנתונה לאוניות ולמטענים ישראליים, למעבר חופשי בתעלת סואץ. מעבר לכך, ההסכם ביצר את מעמדו של נמל אילת כשער כניסה ויציאה נוסף לתנועה ולסחר בין-לאומי לישראל וממנה.

חמישית, ההסכם יצר מנגנון קישור צבאי בין צה"ל לבין צבא מצרים, לו שותפים קצינים בכירים משני הצדדים. כך, נוצר ערוץ תקשורת אפקטיבי לצורך יישום התחייבויותיהם בהסכם השלום, למניעת תקריות ולפתרון בעיות ומשברים.

לבסוף, ההסכם קבע מנגנון ליישוב סכסוכים בין הצדדים, על מנת להבטיח את יציבותו ופתרון כל מחלוקת בדרכי שלום. הצדדים נזקקו למנגנון בתוך זמן קצר יחסית, במסגרת [בוררות טאבה](#).

חשיבות הפרשה

בחלוף כמעט ארבעים שנים מחתימת הסכם השלום, ישראל ומצרים ממשיכות לנהוג בהתאם להוראותיו של הסכם השלום. זאת, חרף תמורות שונות במזרח התיכון לאורך השנים, ביניהן ניתן למנות, את רצח הנשיא סאדאת, יישום תכנית ההתנתקות, ההשתלטות האלימה של ארגון הטרור חמא"ס על רצועת עזה, הטלתה בעולם הערבי, חילופי השלטון במצרים והתבססות גורמי טרור בחצי האי סיני.

האתגרים הביטחוניים הגוברים במרחב סיני בשנים האחרונות, בדגש על איומי הטרור, אתגר המשילות ואכיפת החוק ואבטחת פעילות כוח המשקיפים הרב לאומי, העצימו את הצורך בשיתוף פעולה בין ישראל לבין מצרים. קציני הפרקליטות הצבאית מלווים באופן שוטף מגעים אלו.

תמונה מביקורו ההיסטורי של נשיא מצרים בירושלים; בצילום – רה"מ לשעבר גולדה מאיר, נשיא מצרים וחה"כ שמעון פרס (תצלום: סער יעקב, לע"מ, 21 בנובמבר 1977)

מדוע בחרתי בנושא?

השירות בפרקליטות הצבאית מזמן אתגרים רבים ודילמות מורכבות. בשנים האחרונות, מרבית הייעוץ המשפטי שניתן על-ידי הפרקליטות הצבאית לצה"ל בתחום הדין הבין-לאומי נוגע לסוגיות מבצעיות ולמוכנות לעתות חירום ולחימה בגזרות השונות. בהיותנו חלק מכוחה הצבאי של מדינת ישראל, עלינו להיות ערוכים כל העת לחימה.

ואולם לצד היערכות זו, לעיתים נדרש ייעוץ המשפטי גם בקשר להיבטים ביטחוניים אחרים – אף אגב כינונם וניהולם של יחסי שלום. בהקשר זה, מוצא אני חשיבות מיוחדת בלמידת השבילים שהתוו קודמינו – קצינים-משפטיים שישבו באותו החדר, עם מי שעד לא מזמן נחשבו בעיניהם כאויב, וניסו באומץ ובשום שכל להתעלות על מכאובי העבר ולגשר על הפערים הקיימים, לטובת עתיד טוב יותר.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- הסכם השלום בין מדינת ישראל ובין הרפובליקה הערבית של מצרים (אתר המרשתת של כנסת ישראל);
- שלמה גזית, "הסכם השלום ישראל – מצרים: מה נשתנה בחלוף 30 שנה", **עדכן אסטרטגי**, כרך 12, גיליון 1, מאי 2009, עמ' 61;
- UN Security Council, Security Council resolution 338 (1973) [Cease-fire in Middle East], 22 October 1973, S/RES/338 (1973).
- UN Security Council, Security Council resolution 350 (1974) [Israel-Syrian Arab Republic], 31 May 1974, S/RES/350 (1974).
- אמיר אורן, "בואו נעבור אליו הביתה: הגיבורים האלמוניים של הסכם השלום עם מצרים", אתר "וואלה!" 28 במארס 2019.